

,КЕЙНСОВАТА И НЕОКЕЙНСИАНСКАТА ТЕОРИИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ КРИЗИ: НЯКОИ ТЕОРЕТИЧНИ АСПЕКТИ

Петър Пиперков¹
e-mail: petar.piperkov@unwe.bg

Резюме

Кейнсианската традиция води началото си от Дж. М. Кейнс и според нея икономическите кризи са ендогенни явления. В статията е направен преглед на някои аспекти от тази традиция в светлината на разбиранията за флукуациите от пазарното равновесие. Обект са школите в кейнсианската теория, а предмет – техните възгледи за икономическите кризи. Целта на статията е да открие определени противоречия между идеите на Дж. М. Кейнс и последващите кейнсиански школи, поради оригинални идеи на Кейнс, които в следствие отпадат от кейнсианската традиция, но са съществени за разбирането на генеалогията на кризите. Използвани са научни методи като историко-логически анализ, сравнителен анализ и синтез.

Ключови думи: икономически кризи, Дж. М. Кейнс, фундаментална несигурност, неокейнсианство, неокласически синтез

JEL: B22

Увод

Един от двата основни клона в еволюцията на макроикономическата наука, кейнсианската традиция, води началото си от Джон Мейнард Кейнс и неговата „Обща теория на заетостта, лихвата и парите“, според която, най-общо казано, икономическите кризи са ендогенни за икономическата система. Поради комплексния характер на идеите на Дж. К. Кейнс е необходимо по-задълбочено тяхно изследване и изясняване. На тази база могат да бъдат открити основните нови моменти по отношение идеите за икономическите кризи в исторически план спрямо класиците. От друга страна, това по-пространно тяхно представяне е нужно, за да може да се покажат и онези разлики и противоречия между оригиналните идеи на Дж. М. Кейнс и неокейнсианството, което става част от неокласическия синтез и което ще бъде изследвано във втората част на настоящата статия.

¹ Докторант, катедра „Икономика“, УНСС

Анализирайки първоначалното развитие на кейнсианската традиция, и по-специално сравнявайки идеите на Кейнс с тези на некейнсианците, можем да открием определени противоречия, поради оригинални идеи на Кейнс, които впоследствие отпадат от кейнсианската традиция, но са съществени за разбирането на генеалогията на кризите. Тези противоречия достигат своята кулминация в разбиранията на новите кейнсианци, които осъществяват завръщане към класическата рамка на равновесен анализ, в която неравновесието и икономическите кризи почти напълно осъществат.

Оригиналните идеи на Дж. М. Кейнс

Ключова концепция за разбирането на произхода на икономическите кризи според Дж. М. Кейнс е идеята за фундаменталната несигурност, която той поставя като противовес на детерминистичния свят на съвършената конкуренция, перфектната информация и рационалните производители и потребители, които предсказват бъдещето систематично вярно. Според „Общата теория на заетостта, лихвата и парите“ икономическите агенти не са съвършено информирани за бъдещето и вземат решения в свят, който е подвластен на несигурност и променливост и който не е задвижван от предсказуеми бъдещи събития, представляващи проста екстраполация на миналото (Кейнс, 2001). Поради фундаменталната несигурност те не могат да бъдат съвършено информирани и следователно не могат да бъдат и рационални. Те могат да смятат себе си за рационални, но рационалността им е ограничена и обективно невярна именно поради фундаменталната несигурност. По този начин инвестициите могат често да бъдат резултат от нерационален оптимизъм или песимизъм и наличието на първични усещания („animal spirits“). Тъй като бъдещето е фундаментално несигурно, очакванията за бъдещата възвръщаемост на инвестициите са субективни и са много по-важна детерминанта от лихвения процент. Фундаменталната несигурност на фирмите относно възможната възвръщаемост на инвестиционните решения е в основата на обяснението, което Дж. М. Кейнс дава за икономическите кризи. В неговия анализ на нестабилността бурните колебания в пределната ефективност на капитала формират шоковете, които изместват реалното съвкупно търсене, т.е. основната причина за икономическите колебания е от реалната, а не номиналната страна на стопанството. Тези флуктуации не са резултат от прости външни шокове, а от самата същност на времето, еволюцията и природата ни на човешки същества.

В модела на Кейнс потребителските разходи, инвестициите и спестяванията не са функции на лихвения процент както при класиците. Потребителските разходи са ендеогенни и пасивни и зависят от дохода. Инвестиционните разходи зависят от очакваната възвръщаемост от инвестицията,

наречена от Дж. М. Кейнс „пределна ефективност на капитала“, и от лихвения процент. Кейнс отхвърля идеята, че лихвеният процент се определя от спестовността и пределната производителност на капитала. В „Общата теория“ лихвеният процент е монетарен феномен, определян от ликвидните предпочитания (търсенето на пари) при съвпадението им с предлагането на пари, което зависи от централната банка. Самото желание за ликвидност е изразител на идеята за фундаменталната несигурност в действителността, която има ключова роля в кейнсовото обяснение за произхода на икономическите кризи. Към транзакционния мотив за задържане на пари в брой, Дж. М. Кейнс добавя предпазния и спекулативния мотив, като последният е особено чувствителен към лихвения процент. В свят, който се характеризира с фундаментална несигурност, винаги има спекулативен мотив за задържане на пари в брой вместо други финансови активи (като например облигации) и според Дж. М. Кейнс ликвидните предпочитания винаги ще влияят по-силно върху лихвения процент отколкото спестовността. Чрез включването на спекулативния мотив във функцията на паричното търсене той обвързва лихвения процент с нивото на доверие и с паричното предлагане. Ако ликвидните предпочитания са променливи, това подкопава идеята на класиците за стабилност на паричното търсене. Следователно скоростта на обръщение на парите също се променя, а не е константа, както се приема в количествената теория за парите.

По този начин според него заетостта става зависима от нестабилен фактор, който е обект на постоянни колебания. Ако инвестициите са стабилни, то зависимостта на заетостта и производството от тях не е проблематична. Заради действието на мултипликатора всяка промяна в инвестиционните разходи има засилено влияние върху съвкупния продукт, а оттам и върху заетостта. Ефектът на мултипликатора показва, че при автономно нарастване на инвестициите, доходът ще нарастне в по-голяма степен заради действието на мултипликатора. Това от своя страна ще увеличи зависимите инвестиции, тъй като фирмите ще желаят да разширят още повече предлагането си с оглед нарастналия доход и съответно потребление от страна на домакинствата, което описва действието на акселератора. Комбинирането на двата ефекта показва как малка промяна в инвестиционните разходи може да доведе до значителна промяна в производството и заетостта, както по посока на увеличаването им, така и по посока на тяхното намаляване. Пазарният механизъм сам засилва флуктуациите и генерира или задълбочава икономическата криза. Затова според Дж. М. Кейнс той не е способен автоматично да възстанови равновесието на стопанството при пълна заетост и потенциален БВП. Това обуславя необходимостта от държавна намеса за коригиране на недостатъчното съвкупно търсене. Действието на мултипли-

катора и акселератора обръщат логиката и на Закона на Сей, като показват как всъщност търсенето създава предлагане, а не обратното.

Дж. М. Кейнс твърди, че в стопанство, което оперира при пълна заетост и произвежда потенциалния си БВП всяко увеличение на инвестициите води до тенденции на нарастване на цените, независимо от пределната склонност към потребление. Но когато стопанството се намира в криза, увеличеното съвкупно търсене предизвиква нарастване на съвкупното предлагане, а не толкова увеличаване на ценовото равнище. Това се дължи на факта, че теорията му се отнася до ситуация, в която стопанството функционира под равнището на пълна заетост, т.е. се намира в условия на икономическа криза. За Дж. М. Кейнс всички наши идеи за стопанството са пропити с теоретичните предварителни допускания, които са приложими за общество, което е в равновесие, с вече напълно използван производствен капацитет. Според него икономистите класици се опитват да разрешат проблемите на безработицата и кризите чрез теория, която е базирана на допускането, че те не съществуват.

Дж. М. Кейнс не приема също и идеята на класиците, че трудовият пазар работи по начин, който винаги осигурява изчистване на пазара. Принудителната безработица за него е твърде вероятна при наличие на твърда номинална работна заплата. Но според него дори гъвкавата номинална работна заплата едва ли би генерирала достатъчно силни задвижващи сили, които да изведат стопанството до пълна заетост. В „Общата теория“ той приема номиналната заплата за постоянна за улесняване на анализа, но отбелязва, че същностният характер на аргумента е абсолютно същия без значение дали номиналната заплата подлежи на промяна. Ако номиналната заплата се характеризира с определена твърдост, при негативен шок върху търсенето, ценовото равнище се понижава, което намалява, от една страна, номиналните приходи на фирмите, но също увеличава реалната работна заплата, което води до нарастване на предлаганото и намаляване на търсеното количество труд – налице е принудителна безработица. От друга страна, това води и до понижаване на съвкупното предлагане – стопанството навлиза в криза с намалено производство в комбинация с принудителната безработица. В тази ситуация е необходима активна икономическа политика за намаляване на реалната работна заплата, което може да стане или чрез намаление на номиналната заплата спрямо ценовото равнище, или повишаване на ценовото равнище спрямо нея при експанзионистична парична политика. Дж. М. Кейнс предпочита втората възможност, тъй като отрича намаляването на реалната работна заплата както по практически, така и по теоретични причини, и предлага експанзионистична политика, която да увеличи съвкуп-

ното търсене и по този начин да окаже натиск към нарастване на ценовото равнище.

Според Дж. М. Кейнс дори гъвкавостта на заплатите и цените, характерна за икономистите класици, не би била надежден метод за преодоляване на икономическата криза по чисто теоретични причини. Крайната гъвкавост на номиналната заплата в едно монетарно стопанство по всяка вероятност ще направи ситуацията дори по-лоша. Кейнс изтъква две основни причини, поради които показаният по-горе механизъм при гъвкави заплати от класически тип не работи. Наличието на „ликвиден капан“, който пречи на спада на лихвения процент, или нееластична към лихвения процент крива на инвестициите е в състояние да попречи на стимула върху съвкупното търсене, свързан с промяната в лихвения процент. Докато първата причина е по-скоро валидна при нулево ниво на лихвения процент, втората е доста по-вероятна, като се има предвид фундаменталната несигурност в действителността и определянето на инвестициите съобразно субективни фактори. За Дж. М. Кейнс възможността за спад на номиналните работни заплати на теория има същия ефект като политика на парична експанзия при непроменени номинални заплати. Но паричната политика е обект на същите ограничения като намаляването на заплатите за постигане на пълна заетост. Още повече, по-голямата дефлация има негативни последици върху бизнес очакванията, което ще доведе до още по-голям спад на съвкупното търсене и задълбочаване на икономическата криза. Поради тези разнообразни ограничения на действието на ценовия механизъм той смята, че е необходима активна държавна политика с цел елиминиране на принудителната безработица и преодоляване на икономическата криза. Ако такава не се предприеме, стопанството остава в ситуация на равновесие под пълна заетост, т.е. налице е тенденция пазарната икономика да остане в хронично състояние на активност под нормалната за дълъг период без каквато и да е тенденция нито към възстановяване, нито към пълен колапс.

От аналитичния преглед може да се направи заключението, че идеите на Дж. М. Кейнс представляват гледна точка за икономическата действителност, която отразява основно вътрешноприсъщите фактори за поява и задълбочаване на икономическите кризи, макар и до голяма степен той да не разглежда факторите, влияещи върху съвкупното предлагане. В неговите идеи кризите не са изключени по дефиниция, нито пазарният механизъм е способен сам да се справи с потенциални такива. Тъй като за Дж. М. Кейнс пазарната икономика е вътрешно нестабилна поради своя собствен характер и поради обективните характеристики на действителността и човешкото поведение, като фундаменталната несигурност и нейната субективна интерпретация от икономическите агенти, е необходима активна икономи-

ческа политика. Основни недостатъци на идеите му могат да бъдат търсени в две посоки. От една страна, в недостатъчното внимание към паричната страна на стопанството, макар и тя да присъства косвено в концепцията за фундаментална несигурност. От друга, по линия на външни шокове (например война или пандемия) върху съвкупното предлагане, върху които новите кейнсианци в известна степен насочват вниманието си. В противовес на последното обаче следва да бъде отбелязано, че дори и влиянието на външните шокове в известна степен е отчетено в модела на Дж. М. Кейнс в концепцията за акселератора – външните шокове върху съвкупното предлагане водят до усилено потискане на инвестициите и по-голямо последващо свиване на съвкупното търсене.

Неокейнсианското отдалечаване от идеите на Дж. М. Кейнс

Неокейнсианската школа, която формализира идеите на Дж. М. Кейнс, също счита икономическите кризи за ендегенно генерирани. Според нея стопанството е вътрешно нестабилно и е подложено на променливи шокове, като съвкупното производство и заетостта са определяни най-вече от съвкупното търсене. Правителството може да влияе върху ефективното съвкупно търсене, с което да спомогне за по-бързо възстановяване на равновесието при пълна заетост. При провеждането на активна стабилизационна политика, фискалната е предпочитана пред паричната, тъй като се счита, че ефектите на първата са по-директни и предвидими и действат по-бързо. Според П. Самуелсън комбинираното действие на мултипликатора и акселератора причинява икономическите кризи, като промяната в инвестиционните разходи води до промяна в съвкупното производство (ефект на мултипликатора), която на свой ред води до ускорена промяна в инвестиционните разходи (ефект на акселератора) (Samuelson, 1939). Чрез този механизъм дори и малки промени в инвестициите може да доведат до отклоняване от равновесието и икономическа криза без възможност за автоматично възстановяване. Според неокейнсианците съвкупните разходи се характеризират с нестабилност и малки изменения на планираните съвкупни разходи предизвикват големи изменения в производството и заетостта и създават условия за потенциална криза в производството. Поради тази причина е необходима активна макроикономическа политика, чрез която системата да бъде върната в равновесното си състояние при пълна заетост. За целите на изработване и провеждане на такава политика неокейнсианската школа разработва формализиран апарат, включващ модела IS-LM/AD-AS и кривата на Филипс, отразяваща обратнопропорционалната зависимост между инфлацията и безработицата, като според тази школа, за разлика от монетаристката, фискалната политика е по-ефективна от паричната.

В методологичен план и с оглед приложимостта на този модел обаче следва да се отбележи, че самият автор на IS-LM модела го отрича през 1981 г. в публикацията си „IS-LM: An Explanation“ (Hicks, 1981), когато пише, че идеята му датира от година преди написването на „Обща теория на заетостта, лихвата и парите“ на Дж. М. Кейнс и самата статия „Кейнс и класиците“ е опит да обедини свои собствени класически идеи с логиката на Дж. М. Кейнс, но при методология, която е доста различна от тази на самия Кейнс и доста по-близка до тази на класиците. Това обединение може лесно да бъде открито в самата LM крива – Дж. М. Кейнс и неговият „капанът на ликвидността“ са в единия край на кривата, а класиците и тяхната идея за пълна заетост са в другия. Дж. Хикс принава, че моделът му е първоначално разработен в по-малко известна негова статия – „Заплати и лихва: динамичният проблем“ (Hicks, 1935), която той посочва като основа на IS-LM модела.

Разбира се, фактът, че IS-LM моделът е завръщане към класицизма не е причина за отхвърлянето му по принцип. Той би могъл да е адекватно средство за моделиране на макроикономиката, но според самия Дж. Хикс дори това не е възможно. Моделът в „Заплати и лихва: динамичният проблем“ е разработен при изключително краткосрочния период от една седмица в хипотетична икономика, произвеждаща единствено хляб, в която цените са установени в понеделник и са прилагани непроменени през оставащите до края на седмицата дни. Но в IS-LM модела, който Дж. Хикс описва като превод на кейнсовите непроменливи цени в собствени термини, тази една седмица е приета за краткосрочен период, сходен с едногодишен такъв. В този модел събитията през седмицата не променят нищо от икономическата ситуация, което според автора му е „много изкуствен механизъм, който (сега мисля така) не е препоръчителен“ (Hicks, 1981, р. 141), но който механизъм му позволява да третира очакванията като статични и константни, а не като фундаментално несигурни като Дж. М. Кейнс. По този начин равновесието е приложимо, тъй като това означава, че можем обосновано да считаме, че тези пазари са в равновесие.

Този механизъм обаче не може да бъде продължен и използван за конструиране на LM-кривата, когато става въпрос дори и за една година, тъй като за генериране на LM-кривата, която представя ликвидните предпочитания, не може да няма изменения. Няма смисъл от ликвидност, освен ако очакванията не са несигурни. Това от своя страна означава, че пазарите трябва да са в неравновесие. Но както самият Дж. Хикс обяснява, IS-LM моделът е изведен от равновесен анализ, тъй като идеята на IS-LM диаграмата кристализира като резултат от работата му по тристранната размяна, замислена във валрасиански подход. Дж. Хикс изработва начин за представяне на тристранната размяна в двуизмерна диаграма в Глава 5 на „Стойност и

капитал“ (Hicks, 1939), където тя обаче представлява статика. За подходът му, формулиран в „Заплати и лихва: динамичният проблем“, е съществено статичният анализ от този род да може да бъде изведен до динамика чрез предефиниране на термините, както самият той отбелязва (Hicks, 1981, pp. 141-142).

В действителност обаче разширяването на едноседмичен равновесен модел до едногодишен такъв, в който ликвидните предпочитания играят основна роля, води до множество проблеми и затруднения. Според Дж. Хикс единственият начин, по който IS-LM анализът може да остане полезен, е ако икономиката остане в нещо, което приблизително може да бъде счетено като вече съществуващо равновесие. Може да се счита, че след промяна в политиката, икономиката в даден бъдещ момент ще се установи в нещо, което в същия смисъл може да бъде счетено за ново равновесие. Неминуемо обаче ще има фаза преди това равновесие да бъде постигнато, което поставя проблема с прехода между фазите, за изучаването на който са необходими последващи методи (Hicks, 1981, pp. 152-153). Това означава, че макроикономическият анализ следва да приема неравновесието, вместо равновесието, което до известна степен отрича самата същност на IS-LM модела.

За редуциране на икономиката до стоков и паричен пазар, Дж. Хикс използва валрасианското предположение, че ако $n-1$ пазари са в равновесие, то и n -тият трябва да е в равновесие. Самият Дж. Хикс определя своя модел като продукт на своето валрасианство. По този начин той успява да игнорира пазара на заемни средства, тъй като по валрасианска аналогия изглежда, че ако стоковият и паричният пазари са в равновесие, той също трябва да е. Така Дж. Хикс стига до заключението, че пресечната точка на кривите IS и LM определят равновесието на цялата система. Но валрасианската логика важи и в двете посоки: ако неравновесието е валидно за един пазар, то поне един друг трябва също да е в неравновесие. Следователно щом неравновесието бъде прието, съществуването на пазари, които до момента са игнорирани (а именно трудовия пазар) трябва да бъде включено и разгледано. Моделът на Дж. Хикс обаче не дава насоки как това може да бъде направено и игнорира трудовия пазар. Ако моделът наистина е интерпретация на „Обща теория на заетостта, лихвата и парите“, то той трябва да е IS-LM-LSLD (labor supply-labor demand). Във всяка точка извън пресечната между кривите IS и LM трудовият пазар следва да бъде включен в анализа, тъй като според валрасианската логика ако стоковият или паричният пазари са в неравновесие, то и трудовият следва да е – заплатите са под или над равновесната. Следователно определянето на равновесната цена на този пазар (а също и на другия, който е в неравновесие) трябва да е динамичен, неравновесен процес, а не калкулация на равновесна заплата. От това следва, че

дори и в своята валрасианска рамка IS-LM моделът е непълен. Той може да бъде валиден само и единствено в точката, в която кривите IS и LM се пресичат и следователно не може да бъде адекватен инструментариум за моделиране на икономическите флуктуации. Дори емаскулираната версия на Хикс на макроикономическата визия на Дж. М. Кейнс трябва да използва динамичен анализ на неравновесието, за разлика от сравнителния статичен режим, в който обикновено се прилага IS-LM моделът.

Кейнсианската школа след неокейнсианците: завръщане към класицизма

Докато IS-LM моделът приема възможността икономиката да се намира в състояние на икономическа криза поради ендегенни причини, при DSGE-моделирането, разработено в рамките на новия класически синтез, икономическите кризи са продукт само на външни шокове или грешна икономическа политика и остават обяснени единствено чрез тях. Това, което моделите обясняват е, че икономиката реагира по определен начин (който е различен при съвършена и несъвършена конкуренция) с оглед връщане към равновесното ѝ състояние. Това поставя DSGE моделите в логическа безизходица – всеки един произволно избран модел или теория може (и трябва да може) да обясни отклоненията от предполагаемото поведение на дадена система чрез действието на външни за модела сили.

В сърцевината на DSGE моделите е възгледа за макроикономиката от модела за икономически растеж на Р. Солоу и Т. Суан – икономика, съставена от един единствен потребител, който консумира произведената в икономиката от една единствена фирма продукция, на която фирма той е единственият работник и собственик и която фирма му заплаща както печалба под формата на пределния приход от продукта на капитала, така и заплата под формата на пределния приход от продукта на труда. Този единствен икономически агент преценява колко труд да вложи (т.е. часове трудова дейност). За целта използва функция на полезността, която максимизира в безкраен времеви хоризонт, който той предвижда рационално и следователно (според хипотезата на рационалните очаквания на Мут) систематично правилно. Икономиката в този модел е винаги в равновесие, освен при наличие на технологични шокове, които променят производствените възможности на фирмата (и съответно потребителските предпочитания на индивида) и съответно часовете труд, вложени от този единствен предприемач/работник/собственик. Намалението на отработените часове е доброволен акт, т.е. икономическият агент никога не е принудително безработен, той просто цени повече свободното време. Този модел, освен че е изключително абстрахи-

ран от действителността, не включва действието на важни институции и обективно съществуващи характеристики на реалността като банки, частен дълг, пари и т.н.

Самият Р. Солоу, автор на модела на растежа, е критик на възгледите на новия неокласически синтез, тъй като е скептичен, че собственият му модел може да бъде база за моделиране на бизнес циклите. За него от самото начало е ясно, че моделът на растежа не се отнася до краткосрочните флуктуации в съвкупното производство и заетостта, т.е. бизнес цикъла (Solow, 2001, p. 23). Според него DSGE моделирането няма стабилни научни и методологически основи (Solow, 2010, p. 2).

Р. Солоу идентифицира търсенето на микрооснови на макроикономиката като извора на DSGE-моделирането и въпреки че „оригиналният импулс за търсене на по-добри или по-експлицитни микрооснови може би е оправдан“ (Solow, 2003, p. 1), той отхвърля идеята, че микроикономиката оправдава DSGE-макромоделирането. Базовият модел, моделът на реалния бизнес цикъл на новите класици, не е подходящ за макроикономическо моделиране, тъй като изключва самото поведение, което макроикономиката би трябвало да обяснява – рецесии, периоди на стагнация, инфлация, стагфлация и други. Модел, който изключва патологиите по дефиниция, едва ли би помогнал (Solow, 2003, p. 1). Той отхвърля и варианта на новите кейнсианци, който доминира теоретизирането за кризисните явления в наши дни, квалифицирайки го като замаскиране с цел подобряване на видимата приложимост на модела към данните и заключвайки, че това не е изненадващо, тъй като тези несъвършенства са избрани от интелигентни икономисти, за да направят модела по-добре работещ (Solow, 2001, p. 26). Р. Солоу отрича рамката, която доминира макроикономическата наука и която приписва кризисните явления на външни шокове, към които икономиката се пренастройва оптимално, което е самата същност на новия неокласически синтез и DSGE моделите. Според него винаги е възможно да твърдим, че тези „патологии“ са илюзия, „но защо разумен човек би приел това?“ (Solow, 2003, p. 1).

В контраст с изложеното по-горе е идеята на Б. Бернанке, че икономическите модели са полезни само за контекста, за който са изработени. Той заявява, че стандартните модели са разработени за не-кризисни периоди и са доказали, че са полезни в този контекст (Bernanke, 2010). Настоящият аргумент обаче е валиден ако в доминиращата макроикономическа наука има разработени модели, които се отнасят за кризисни периоди. Такива, разбира се, има. Макар и по-голямата част от тях да водят началото си от неортодоксални икономически теории, някои (като например пост-кейнсианската школа) боравят с фундаменталния анализ на Дж. М. Кейнс дори и днес,

почти 90 години след написването на „Обща теория на заетостта, лихвата и парите“ (Пиперков, 2024).

Заклучение

Налага се извода, че кейнсианската традиция след Дж. М. Кейнс, в мнозинството си, не борави с фундаменталния негов анализ, а приема общата рамка на (нео)класиците и се опитва да обясни кризите в рамка, в която те обаче са само екзогенни. Именно това противоречие води до загуба на част от фундаменталните идеи на Дж. М. Кейнс. В този смисъл неокейнсианците, а след тях и новата кейнсианска икономика игнорират част от предпоставките за генерирането на икономически кризи, съсредоточавайки се върху по-ограничен набор от причини и динамики спрямо тези, които са налични в съвременното стопанство.

Използвана литература

- Кейнс, Дж., М. (2001). Обща теория на заетостта, лихвата и парите, София: Принцепс. (Keynes, J. M., 2001, *Obshta teoriya na zаетostta, lihvata i parite*, Sofia, Princeps).
- Пиперков, П. (2024). Неортодоксалните икономически теории за кризите – перспективи и възможности в XXI век, Научни трудове на УНСС – Том 2/2024, София, с. 147-160. (Piperkov, P., 2024, *Neortodoksalnite ikonomicheski teorii za krizite – perspektivi i vuzmojnosti v XXI vek*, Nauchni трудове на UNSS – Том 2/2024, Sofia, s. 147-160).
- Bernanke, B. (2010). On the Implications of the Financial Crisis for Economics, Conference Cosponsored by the Center for Economic Policy Studies and the Bendheim Center for Finance, Princeton University, pp. 1-17.
- Hicks, J. R. (1935). Wages and Interest: The Dynamic Problem, *The Economic Journal*, vol. 45, no. 179, London: Oxford University Press, pp. 456-468.
- Hicks, J. R. (1939). *Value and Capital: An Inquiry into Some Fundamental Principles of Economic Theory*, Oxford: Clarendon Press.
- Hicks, J. R. (1981). IS-LM: An Explanation, *Journal of Post Keynesian Economics*, vol. 3, no.2, Oxfordshire: Taylor & Francis, Ltd., pp. 139-154.
- Samuelson, P. A. (1939). Interactions between the multiplier analysis and the principle of acceleration, *Review of Economics and Statistics*, vol. 21, no. 2, Harvard: The MIT Press, pp. 75-78.
- Solow, R. M. (2001). From Neoclassical Growth Theory to New Classical Macroeconomics, in Drèze (ed.) J. H., *Advances in Macroeconomic Theory*, New York: Palgrave.

Solow, R. M. (2003). Dumb and Dumber in Macroeconomics, Festschrift for Joe Stiglitz, Columbia University.

Solow, R. M. (2010). Building a Science of Economics for the Real World, Prepared Statement of Robert Solow, Professor Emeritus, MIT, to the House Committee on Science and Technology, Subcommittee on Investigations and Oversight, July 20.

THE KEYNESIAN AND NEO-KEYNESIAN THEORIES OF ECONOMIC CRISES: SOME THEORETICAL ASPECTS

Petar Piperkov, PhD student
Department of Economics
University of National and World Economy
e-mail: petar.piperkov@unwe.bg

Abstract

The Keynesian tradition dates back to J. M. Keynes and, according to it, economic crises are endogenous phenomena. The article reviews some aspects of this tradition in light of the understanding of fluctuations from market equilibrium. The object is the currents in the Keynesian theory, and the subject – their views on economic crises. The purpose of the article is to highlight certain contradictions between the ideas of J. M. Keynes and the subsequent Keynesian schools, due to the original ideas of Keynes, which subsequently fell out of the Keynesian tradition, but are essential for understanding the genealogy of crises. Scientific methods such as historical-logical analysis, comparative analysis and synthesis were used.

Keywords: economic crises, J. M. Keynes, fundamental uncertainty, neo-Keynesianism, neoclassical synthesis

JEL: B22